

GP

Gemenskap & påverkan

NUMMER 4 NOVEMBER 2020
MEDLEMTIDNING FÖR FDUV OCH DUV-FÖRENINGAR

TEMA: ARBETE

**Catharina jobbar
med det hon älskar**

Sidan 4

**Med lönearbete
som mål**

Sidan 10

**Satsningar på
sysselsättning**

Sidan 15

Här jobbar jag

Sidan 24

Innehåll

3 Ledare: Förbunds kongress under pandemin

4 Catharina jobbar med det hon älskar

Catharina Stude hör till de få personer med funktionsnedsättning som har ett jobb på den öppna arbetsmarknaden. En värdefull resurs, så betecknar arbetsgivaren hennes insats.

10 Med lönearbete som mål

Genom skraddarsytt, konkret och långvarigt stöd hjälper arbetstränare personer med funktionsnedsättning att hitta, få och behålla ett arbete med lön. Arbete med stöd är en metod som ger resultat.

13 Centrala begrepp om arbete

14 Lärum tipsar: Material som stöd för arbete

15 Lagstiftning: Satsningar på sysselsättning

16 Samspelets mästare

Det första Sigfrid Törnqvist-priset går till Nalle Öhman, mannen som på ett banbrytande sätt utvecklat samspelet med personer med stora stödbehov och kommunikations-svårigheter.

20 Mikaela Björklund fortsätter som ordförande

20 Temaveckan lyfter fram rätten till arbete

21 Lättläst i medvind

22 Kurser och evenemang

24 LÄTTLÄST

24 Här jobbar jag

26 Lättläst fakta om arbetsverksamhet och arbete

27 Arbete och lön för arbete!

28 Mikaela Björklund fortsätter som FDUV:s ordförande

28 Nalle Öhman får pris av FDUV

29 FÖRENINGSSINFO

Förbundskongress under pandemin

Gemenskap & påverkan (GP) är FDUV:s tidning som berättar om intressanta företeelser och senaste nytt inom funktionshinderområdet, särskilt sådant som berör svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning. Tidningen skickas till alla DUV-medlemmar och utkommer fyra gånger per år.

Nästa nummer utkommer vecka 7. Skicka material senast 27.1.2021.

Respons och material:

gp@fduv.fi eller per post till
Tidningen Gemenskap & påverkan
FDUV
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Ansvarig utgivare:

Lisbeth Hemgård

Redaktionssekreterare:

Matilda Hemnell

Redaktionsråd:

Matilda Hemnell
Malin Sandström
Susanne Tuure
Maria Österlund

Layout och ombrytning:

Linnéa Sjöholm

Pärmbild:

Catharina Stude. Foto: Sofia Jernström

Adressändringar

och prenumerationer:

lotta.vaskola-aminne@fduv.fi
040 162 72 02

Priset för en årsprenumeration är 40 €.

Upplaga: 2 600

Tryckeri:

Forsberg,
Jakobstad 2020
ISSN 2736-8130 (print)
ISSN 2736-8149 (online)

Sommaren gav oss en andhämtningsspaus när det gäller coronapandemin. Coronaviruset förekom under sommaren, men inte på samma sätt som på våren eller nu på hösten när smittspridningen igen ökat.

Efter sommaren fortsatte vi på FDUV planera vår förbundskongress som skulle bli i Mariehamn i oktober. Förutom de stadgeenliga ärendena skulle det bli föreläsningar, studiebesök och kvällsprogram. Vi var ivriga och såg framemot att träffa medlemmar efter den trista våren då isolationen varit påtaglig.

Tyvärr ökade spridningen av coronaviruset redan i september. FDUV:s styrelse beslöt att ordna kongressen i stället i Tammerfors, med begränsat antal deltagare och endast de stadgeenliga ärendena på programmet. Så fort vi tagit beslutet och informerat föreningarna förvärrades coronaläget ännu mer. I samma väva beslöt riksdagen att förlänga den temporära lagen som möjliggör för föreningar att hålla årsmöten på distans.

Vi blev tvungna att tänka om igen och det slutade med att vår kongress ordnades som ett hybridmöte. Det betyder att vi hade en fysisk plats för kongressen, Nordisk kulturkontakt i Helsingfors, men att de flesta ombuden deltog på distans.

Trots alla utmaningar med arrangemangen fick vi en bra kongress. FDUV har nu en ny strategi och verksamhetsplan för tre år framåt. En nyhet är det politiska programmet som ska styra vårt påverkansarbete. Det känns bra att det finns ett dokument som stödjer oss i de kommande utmaningarna när det gäller att bevaka medlemmarnas intressen.

Vår ordförande **Mikaela Björklund** fortsätter ytterligare tre år, liksom flera styrelsemedlemmar. Men vi har också en del nya krafter i styrelsen. Fyra föreningar har nya representanter. Jag önskar alla, både gamla och nya styrelsemedlemmar, en givande treårsperiod. Det finns mycket att utveckla och bevaka under de kommande åren.

Lisbeth Hemgård, verksamhetsledare
Foto: Sofia Jernström

Catharina jobbar med det hon älskar

En värdefull resurs, så betecknar arbetsgivaren Catharina Studes arbetsinsats. Catharina själv stortrivs med jobbet på lunchrestaurangen Täffä Lunch i Esbo. Hon hör till de få personer med funktionsnedsättning som har ett jobb på den öppna arbetsmarknaden.

Yrkesstolthet. Det är vad Catharina Stude utstrålar där hon står iklädd sina arbetskläder i studentrestaurangen Täffä Lunch, strax innan den öppnar för dagen.

Redan före kunderna anländer finns det gott om uppgifter att sköta i en restaurang.

- Jag fixar grönsaker och olika småsallader, ibland delisallad, berättar Catharina.

När kunderna väl kommer serverar hon mat åt dem. Hon gillar alla arbetsuppgifter lika mycket.

- Det bästa är att få jobba med arbetskamrater och göra kunder på gott humör.

Onsdagar är i regel de mest hektiska dagarna på Täffä. Då har de mycket kunder och det kan tidvis bli rejäl rusning. Men också då klarar Catharina jobbet galant, sin autismproblematik till trots.

- Man ska hålla sig lugn, koncentrera sig och inte stressa. Då går det bra, säger Catharina.

Även hennes mamma **Charlotta Stude** intygar att Catharina fixar jobbet utan problem.

- Hon älskar att gå dit och blir riktigt stressad om hon är en halv minut försenad eller om hon av någon orsak inte kan gå till jobbet.

För Catharina är det viktigt med ett tydligt schema, att dagarna fortlöper som de brukar.

- Men under de senaste åren har hon blivit mer flexibel. Hon är inte längre lika fixerad vid rutiner.

Från praktik till anställning

Charlotta tror att en orsak till att jobbet passar Catharina så bra är att arbetsuppgifterna tangerar det hon gjorde på Optima.

- Stället i sig är också av betydelse, hur hon blev bemött och fick mycket beröm. Hon fick riktigt briljera med det hon kunde.

Catharina har alltså studerat tre år vid Optima i Nykarleby och kom att göra sin sista praktik vid Täffä. Någon hade tipsat om att Täffäs restaurangchef hade en anhörig med intellektuell funktionsnedsättning och att han

”

Det bästa är att få jobba med
arbetskamrater och göra kunder
på gott humör.

engagerat sig för specialgruppers möjlighet till arbete.

- När praktiken var slut var det faktiskt de som ringde och sa att de varit så nöjda och har ledsamt efter henne. De undrade om hon inte kunde fortsätta på något sätt.

Simon Renlund är ekonomichef på Teknologföreningen, som driver Täffä Lunch, och formellt Catharinas chef. Han var inte engagerad i studentnationen då Catharina anställdes, men berättar att de hade haft hjälp i köket av en civiltjänstgörare som nu slutat. Man sökte efter en ersättare och då dök det upp den här möjligheten att erbjuda Catharina jobbet.

Sagt och gjort, Catharina återvände till Täffä. Först i form av utlokaliserad arbetsverksamhet, men sedan var det igen arbetsgivaren som tog initiativet till att hon skulle få en anställning.

- De sa att hon gör samma jobb som alla andra och därför borde få lön, berättar Charlotta.

Så nu har Catharina lön enligt kollektivavtalet, jobbar tre dagar i veckan och får samtidigt också pension. Teknologföreningen erhåller lönesubvention från arbets- och näringsbyrån.

Att Catharina skulle få ett lönearbete var inget Charlotta direkt hade räknat med, även om tanken fanns där som en dröm eller förhoppning.

- Först var det en positiv överraskning då jag hört så mycket om hur besvärligt det är för många att komma in på arbetsmarknaden, men med de meriter hon nu har tror jag definitivt att hon också kunde få något annat jobb.

I mammas fotspår

Att det blev ett jobb inom restaurangbranschen är ingen tillfällighet. Catharina har alltid gillat att göra mat, tittat på många matlagningsprogram på tv och följt med sin mamma i hennes arbete.

Charlotta har en cateringfirma och jobbar också på en kockskola. Så när det kommer till matlagning går Catharina i mammas fotspår.

- Hon är jätteduktig och intresserad av allt som har med matlagning att göra, säger Charlotta.

Även hemma gör Catharina ofta mat, planerar och handlar själv.

- När mamma och pappa är borta brukar jag göra mat till mig och min lillasyster, berättar Catharina.

Som en hälsning till andra anhöriga som har barn med särskilda behov vill Charlotta lyfta fram att hon tycker det är viktigt att de vuxna barnen har något meningsfullt att göra på dagarna.

- Men det räcker kanske med lönearbete på deltid. Det är också viktigt att de har ett ställe där de får vara sig själva och inte ständigt behöver prestera.

Här syftar hon på att Catharina två dagar i veckan deltar i arbetsverksamhet på Treklängen.

”

Det är inte ett självändamål att alla får ett lönearbete, men man ska absolut driva det om personen har kapacitet till det.

Catharina Stude är både stolt över sitt jobb och bra på det hon gör.

”

Hon är jätteflitig och jobbar hårt. Hon tycker om att göra nya saker och är väldigt punktlig.

Det är alltså en balansgång. Det är bra att få testa sina gränser, utvecklas till sin fulla potential och vara ute i samhället som alla andra, men det kan också bli för mycket av det goda och för högt uppställda krav. Ingen ska behöva vara en supermänniska, ett extra lyckat exempel på att också personer med särskilda behov kan åstadkomma mycket bara de ges möjlighet. Charlotta, som också har ett barn med svår intellektuell funktionsnedsättning, preciserar:

- Det är inte ett självändamål att alla får ett lönearbete, men man ska absolut driva det om personen har kapacitet till det. De som vill och kan ska spurras till lönearbete.

Den viktiga handledningen

De som vill hitta ett jobb kan få hjälp av arbetstränare och metoden arbete med stöd (se artikel på s. 10). Även Catharina, liksom arbetsgivaren, har under hela processen fått stöd av Kårkullas arbetstränare. Det började under den sista praktikperioden och stödet fortsätter alltjämt.

När någon med särskilda behov anställs är det viktigt att det finns tillräckligt med stöd i synnerhet i början. Då kan det bli en riktig win-win-affär för både arbetstagaren och arbetsgivaren.

- Vår dåvarande restaurangchef satte mycket tid på handledning och sedan har det funkade bra. An efter har Catharina fått mer ansvar. Det jag ser är att vi i dag har en bra deltidsarbetare. Catharina är en värdefull resurs. Som arbetsgivare är vi nöjda, säger Simon Renlund.

Catharina är också en uppskattad kollega.

- Hon är jätteflitig och jobbar hårt. Hon tycker om att göra nya saker och är väldigt punktlig. Hon är alltid glad och trevlig, inte som en del andra här som kan vara morgonsura... säger Catharinas arbetskamrat **Pekka Holopainen** småironiskt.

Han uppskattar också Catharinas humor och sinne för situationskomik.

- Det händer en massa småroliga grejer på ett ställe som det här där det rör sig mycket människor och vi skrattar mycket tillsammans. Det är trevligt att jobba med henne. Hon är ett bra tillägg till vårt gäng.

Och om det är upp till Catharina kommer hon att förbli en del av gänget på Täffä. Hon trivs och drömmer inte om något annat jobb.

- Det var min dröm att få jobba som kock. Här får jag göra det jag älskar, säger Catharina.

Projektet Steget vidare

FDUV:s projekt *Steget vidare - från arbetsverksamhet till arbete med lön* vill öka möjligheterna för personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning att få lönearbete på den öppna arbetsmarknaden. Målet är att sprida kunskap om stöd och arbetssätt för att främja anställning. Inom projektet samarbetar vi med arbetssökanden, arbetstränare och arbetsgivare för att skapa fler arbetsplatser.

Läs mera på
fduv.fi/stegetvidare

Text: Matilda Hemnell

Foto: Sofia Jernström

Med lönearbete som mål

Genom skräddarsytt, konkret och långvarigt stöd hjälper arbetstränare personer med funktionsnedsättning att hitta, få och behålla ett arbete med lön. Och det ger resultat: år 2019 hade nästan 200 helsingforsare en anställning tack vare stadens tjänst arbete med stöd.

Arbetslivstränare, jobbcoach, arbetskonsulent, handledare inom arbete med stöd, arbetstränare. Kärt barn har många namn, men när det kommer till mångfalden av begrepp inom arbete med stöd tenderar den snarast leda till förvirring.

När jag träffar **Hannaleena Luoma** och **Fanny Ala-Heikkilä** vid Helsingfors stad kommer vi överens om att använda begreppen arbetstränare och arbetsträning. De arbetar vid tjänsten arbete med stöd som är en del av stadens handikappservice.

- Målet är att hitta lönearbete till våra klienter, sammanfattar Hannaleena arbetstränarnas uppdrag.

För att ha rätt till tjänsten måste man ha fyllt 18 år, bo i Helsingfors och ha behov av stöd för att hitta ett jobb. Ofta har personerna någon diagnos som intellektuell funktionsnedsättning, autismspektrumtillstånd eller adhd, men Fanny betonar att det är behovet som styr, inte diagnosen.

Helsingfors stad har erbjudit arbete med stöd sedan 1995. Tjänsten utvecklades från arbetsverksamheten då man såg att många personer med funktionsnedsättning ville jobba, men behövde stöd för att komma in på den öppna arbetsmarknaden. I dag arbetar sammanlagt 18 personer inom tjänsten arbete med stöd, tre av dem kan betjäna på svenska.

Arbetsprövning eller utlokaliserad arbetsverksamhet?

Den som är intresserad av att få stöd att hitta ett lönearbete kan själv kontakta arbetstränarna, men även socialarbetaren, anhöriga eller skolan kan ta kontakt. I synnerhet om det är någon annan än klienten själv som tar den första kontakten är det viktigt att utreda klientens motivation.

Hannaleena Luoma och Fanny Ala-Heikkilä jobbar vid Helsingfors stads enhet för arbete med stöd. Foto: Matilda Hemnell

- Vi kan inte söka jobb med någon som inte är motiverad att hitta arbete, säger Hannaleena.

När de kartlagt klientens önskemål, styrkor och utmaningar gör de tillsammans upp en karriärplan. Ett första steg blir ofta arbetsprövning. Det är en tjänst som fås via arbets- och näringsbyrån. Man behöver inte ha en funktionsnedsättning för att vara berättigad arbetsprövning, som varar i regel en till sex månader. Under den här tiden får klienten prova på ett vanligt jobb.

Arbetsprövning är inte samma sak som utlokaliserad arbetsverksamhet, alltså att en person inom arbetsverksamhet utför uppgifter på en vanlig arbetsplats. Helsingfors stad strävar till att bli av med avtal om utlokaliserad arbetsverksamhet och inom tjänsten arbete med stöd gör man inte längre nya avtal. Systemet har nämligen fått utstå kritik då det också kan användas fel och i praktiken fungerat dåligt som en inkörsport till lönearbete. Det finns fall där personer

med intellektuell funktionsnedsättning gjort produktivt arbete på en vanlig arbetsplats långa tider och ändå inte blivit anställda.

- Vi vill att våra klienter är på samma linje som alla andra, att det inte finns något speciellt system för personer med funktionsnedsättning, säger Fanny.

Stöd till arbetsgivaren och på arbetsplatsen

Stället där klienten gör sin arbetsprövning kan senare bli en permanent arbetsplats. Då blir det aktuellt att söka om lönesubvention. Lönesubventionen innebär att den anställda har en avtalsenlig lön, men att arbetsgivaren får ekonomiskt stöd för att kompensera nedsatt arbetsförmåga.

Om och när det blir aktuellt med lönearbete måste man också fundera på om det ska vara deltid eller heltid och hur det påverkar klientens olika förmåner. De flesta jobbar deltid och får samtidigt pension.

- Vi måste veta mycket om både TE-byråns och FPA:s system, konstaterar Fanny.

Förutom att arbetstränarna hjälper klienterna i den snåriga byråkratidjungeln stöder de även arbetsgivarna. Här ingår att berätta om det stöd som arbetsgivarna kan få då de anställer någon med funktionsnedsättning och vad arbetstränarnas uppdrag går ut på. De är till exempel nästan alltid med på arbetsintervjun - inte som en aktiv part, utan som stöd - och i arbetsintroduktionen när jobbet väl börjar. Vid behov kan de göra visuella eller skriftliga instruktioner, gå igenom rutiner till och från arbetet och se över scheman och tidtabeller.

- Vi ger väldigt konkret och handgripligt stöd. På arbetsplatser finns det också många oskrivna regler som vi försöker luska ut och uttala, säger Fanny.

- Gradvis minskar vi sedan stödet på arbetsplatsen, men det ska ändå vara tillräckligt omfattande och tillräckligt långvarigt, säger Hannalena.

Det finns ingen gräns för när stödet tar slut. Om klienten till exempel får nya arbetsuppgifter eller det sker andra ändringar på arbetsplatsen är det naturligt att arbetstränarna kopplas in igen. Arbetsgivarna och arbetstagarna uppmuntras också att med låg tröskel vara i kontakt vid eventuella problem så att de kan redas ut tillsammans.

En tjänst som ger resultat

Förra året hade Helsingfors stads tjänst arbete med stöd 273 klienter, 195 av dem hade en anställning under året och 65 var på arbetsprövning. Sammanlagt gjordes nästan 120 nya arbetskontrakt av olika längd. Uppgifter om hur stor andel av dessa som har en intellektuell funktionsnedsättning saknas eftersom

staden inte statistikför enligt diagnos.

Bortsett från en svacka på grund av coronaepidemin är trenden uppåtående: Allt fler personer med funktionsnedsättning får jobb tack vare metoden arbete med stöd. Hannaleena tror att en nyckelfaktor för att det lyckas är kontakten till potentiella arbetsgivare.

- En viktig del av arbetet är att öka kunskapen om oss och våra klienter bland arbetsgivare.

Enheten har också en egen arbetsökare som proaktivt kontaktar olika arbetsplatser. De flesta arbetsgivare känner dåligt till vilka stöd de kan få, men ställer sig positiva när de väl får höra mera.

Vilka är då typiska arbetsplatser där Hannaleenas och Fannys klienter arbetar?

- Vi har en väldigt heterogen grupp av klienter så arbetsplatserna är också olika, men många jobbar i butiker, på restaurang eller med städning. Så finns det också en hel del fastighetsskötare och lagerarbetare, säger Fanny och berättar att många behöver rutinarbetade arbetsuppgifter.

Ett område under utveckling

”

Vi vill att våra klienter är på samma linje som alla andra, att det inte finns något speciellt system för personer med funktionsnedsättning.

”

Vi ger väldigt konkret och handgripligt stöd. På arbetsplatser finns det också många oskrivna regler som vi försöker luska ut och uttala.

Många som har en arbetstränare jobbar i restaurang eller med städning. Det finns också en hel del fastighetsskötare och lagerarbetare. Ofta är det bra med rutinartade arbetsuppgifter. Foto: iStock

Sysselsättningsfrågor är mycket på tapeten över lag i samhället och ett område där det sker ständig utveckling. Inom Helsingfors stad har man utvecklat tjänsten arbete med stöd så att arbetstränare även finns i anslutning till arbetsverksamheten.

- Vi ska finnas där klienterna finns, säger Hannaleena.

En annan utveckling är att socialarbetaren är aktiva med i processen. Socialarbetaren ser helheten och då kan man sätta in eventuella andra stödformer som också främjar möjligheten till lönearbete. Det kan till exempel handla om hantering av vardagen.

I framtiden hoppas Fanny och Hannaleena att fler personer med intellektuell funktionsnedsättning ska känna till möjligheten till arbete med lön. Många slussas nu in i arbetsverksamhet och har dålig koll på skillnaden mellan arbetsverksamhet och anställning, liksom skillnaden mellan arbetsersättning och lön. Därför är arbetstränarna noga med terminologin och önskar också att personalen på arbetsverksamheterna är det.

En annan framtidsförhoppning de har är att arbete

med stöd skulle erbjudas oberoende av var klienten bor. I dag erbjuds den inte alls i alla kommuner.

Om jobbsökande sällan är en lineär process så är den det än mindre inom arbete med stöd och arbetstränarna får ofta räkna med en lång process. Men när de sedan tillsammans med klienten lyckas hitta ett jobb är det extra belönande.

- Jag minns en ung kille som inte visste vad han ville och motivationen varierade också rätt mycket. Men sedan hittade vi en arbetsplats och en arbetsgemenskap som passade honom perfekt. Det är alltid lika fint, säger Fanny.

Text: Matilda Hemnell

Centrala begrepp om arbete

Arbetsverksamhet

Personer med intellektuell funktionsnedsättning som av olika orsaker inte har förutsättningar att få ett arbete med lön har rätt till meningsfull sysselsättning i form av dag- eller arbetsverksamhet.

Personer som deltar i dag- och arbetsverksamhet - eller verksamhet som främjar delaktighet och sysselsättning som det egentligen heter - är inte i ett anställningsförhållande. De deltar i verksamheten som en del av specialomsorgen och får sjukpension. Därtill får de en skattefri arbetsersättning som är mellan 0-12 euro per dag.

Utlokaliserad arbetsverksamhet

Personer inom arbetsverksamhet kan även delta i verksamhet utanför en enhet, på en vanlig arbetsplats. Då talar man om utlokaliserad arbetsverksamhet eller öppet arbete. Även om arbetet sker på en vanlig arbetsplats får personen inte lön eller andra förmåner som hör till ett anställningsförhållande.

Arbetsprövning

Arbetsprövning är en tjänst som erbjuds av arbets- och näringsbyrån. Genom arbetsprövning kan en person reda ut möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden. Vid arbetsprövning gör personen sådant arbete som normalt utförs på en arbetsplats i ett anställningsförhållande mot en ersättning om 9 euro per dag. Arbetsprövningen pågår i högst 12 månader, hos samma arbetsgivare högst 6 månader.

Arbetsträning

Arbetsträning är egentligen hela den process som man erbjuder inom metoden arbete med stöd. Ibland används begreppet mer specifikt för att beskriva det konkreta stöd som personer med funktionsnedsättning kan få i början av en anställning inom ramen för tjänsten arbete med stöd.

Lönesubvention

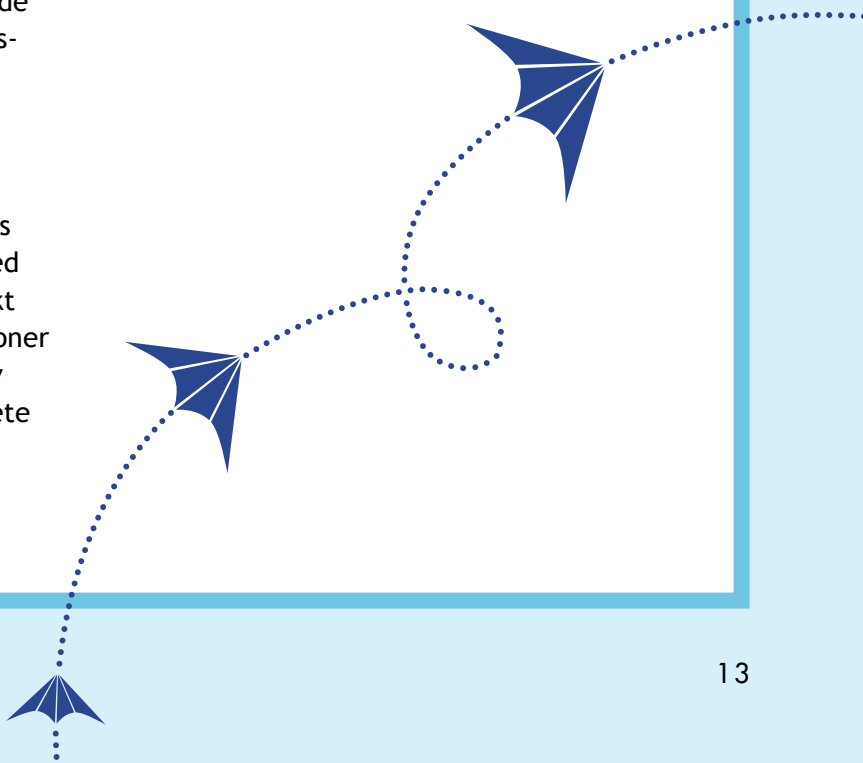
Då en arbetsgivare anställer en person med nedsatt arbetsförmåga kan arbetsgivaren bli beviljad lönesubvention av arbets- och näringsbyrån. Lönesubventionen innebär att den anställda har en avtalsenlig lön, men arbetsgivaren får ekonomiskt stöd för att kompensera nedsatt arbetsförmåga.

Arbete med stöd

Arbete med stöd är en metod för att stödja personer med funktionsnedsättning att få och behålla arbete med lön på den öppna arbetsmarknaden. En arbetstränare ger den arbetsökanden ett individuellt skräddarsytt stöd för att hitta, få och behålla arbete. Även arbetsgivaren ges stöd. Ibland kallar man även andra verksamheter som innebär placering i arbete utan anställning för arbete med stöd.

Arbete med lön

Arbete med lön innebär ett anställningsförhållande på den öppna arbetsmarknaden. Förutom lön medför en anställning flera arbetsrättsliga förmåner som betald semester. Även personer som får pension kan delta i arbetslivet och vara anställda. Om inkomsterna överstiger en viss gräns (834,52 euro per månad år 2020) kan personen lämna sin pension vilande eller minska på mängden betalt arbete.

Material som stöd för arbete

Förutsättningar för ett framgångsrikt och meningsfullt arbete är inläring, kommunikationsmöjligheter och rätt typ av stöd eller verktyg. Med rätt stöd kan även många personer med intellektuell funktionsnedsättning ha ett produktivt arbete. Lärum ger här exempel på material och verktyg som kan stödja delaktigheten i arbetslivet hos denna målgrupp.

Så här klarar jag mig är ett verktyg för att bedöma stödbehovet hos personer i behov av stöd. Det kan även fungera som stöd i arbetslivet.

I boken *Jobb från A till Ö* beskrivs på ett enkelt sätt 55 olika yrken, från advokat till översättare. Till boken finns också två olika arbetshäften och ett memoryspel. *Börja jobba* hör till *Vuxenserien* som består av tre korta lättlästa böcker om olika skeden i livet.

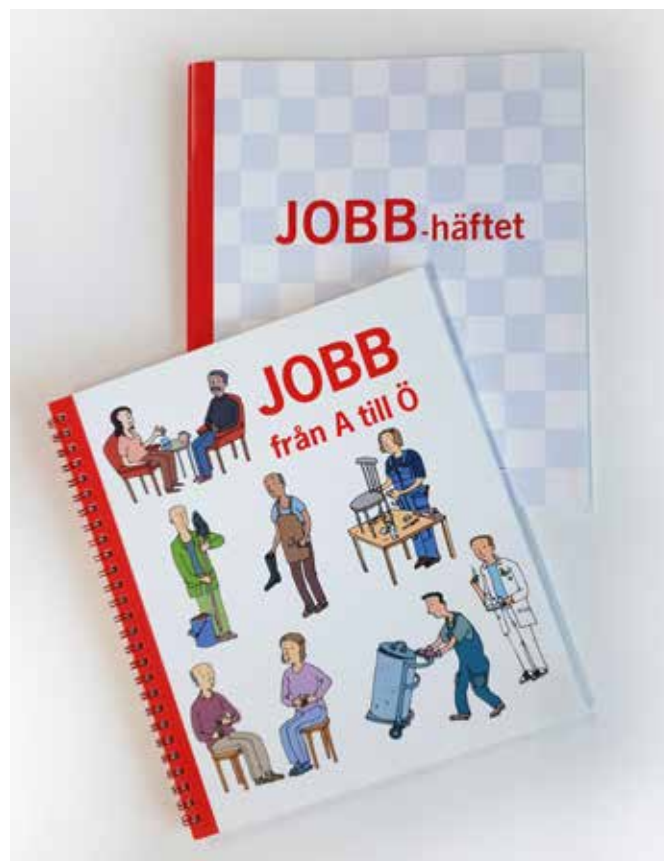
Jag i samhället-serien ger lättläst information om hur samhället fungerar. Till serien hör också nyheterna *Kort om samhället* och *Kort om samhället lättare*. Boken *Matematik i vardagen: Pengar* tränar ekonomisk kunskap. Om man ytterligare vill träna hanteringen av pengar kan man ta exempelvis *Europaketet* till hjälp.

Betydelsen av god hygien har lyfts särskilt fram i och med den pågående coronapandemin. Boken *Hygien: tvätta händerna och hela kroppen* berättar på ett trevligt och tydligt sätt om hygien, till exempel hur och varför man ska tvätta händerna. *Min må gott bok* med tillhörande *Må gott frågekort* innehåller uppgifter och aktiviteter för att fundera kring sin egen hälsa och de egna rutinerna.

För att träna det sociala samspelet på arbetsplatsen kan man ta till hjälp exempelvis kortleken *Pallplats*, ett intressant diskussionsunderlag om personlighetsdrag, och kortleken *Prata - lyssna* som berör problemlösning och dilemman. Boken *Vad säger kroppen* berättar med stöd av fotografier om hur man ska bete sig i olika sociala situationer, exempelvis när det är okej att kramas och hur nära andra man kan stå när man köar.

IKT-kunskapernas betydelse har ökat både i samhället och i arbetslivet. Vi vill därför också lyfta fram den lättlästa bokserien *Lättläst IT*. Boken *Rör dig tryggt på internet* och planschen *Ta hand om din dator* utgör tillsammans en bra grund för trygg användning av IKT.

Böckerna och verktygen kan du köpa från Lärum, till exempel via Lärums webbshop, shop.larum.fi. Känner du någon person med intellektuell funktionsnedsättning som är på väg ut i arbetslivet och behöver hjälp med att strukturera sin arbetsvardag? I så fall kan du kontakta Lärums pedagogiska handledare för handledning och flera tips på material och verktyg.

I boken *Jobb från A till Ö* beskrivs olika yrken. Till boken finns också arbetshäften.

Satsningar på sysselsättning

Alla har rätt att känna att arbete och inkomst är en möjlighet, men det finns grupper i samhället som behöver arbetsfrämjande service för att kunna få ett lönearbete. Den senaste tiden har det hänt en hel del som berör även personer med intellektuell funktionsnedsättning.

I höstens budgetmangling kom regeringen överens om åtgärder som ska utveckla sysselsättningsförutsättningarna och delaktigheten på arbetsmarknaden för partiellt arbetsföra och personer med funktionsnedsättning. Regeringen vill utveckla en övergångsarbetsmarknad som ska stärka vägen mot den öppna arbetsmarknaden. Man beslöt att bygga upp en underleverantörsmodell som baserar sig på bland annat erfarenheterna från Samhall-bolaget i Sverige. Hur den finländska modellen ska se ut är under utredning, men målet är att verksamheten inleds senast 2022.

Förslag och modeller som presenteras bygger ofta på varandra, och kunskap förs över från ett projekt till ett annat. Därför är det bra att känna till tidigare förslag. En arbetsgrupp vid Social- och hälsovårdsministeriet utredde redan år 2012-2014 behovet av lagändringar kring sysselsättningsfrämjande åtgärder inom socialvård och omsorg. Det så kallade TEOS-lagförslaget kom aldrig så långt att det skulle ha blivit lag, men substansfrågorna finns kvar.

Juridiska gråzoner

Under den förra regeringen utredde juris doktor **Jaana Paanetoja** arbetsverksamheten för personer med funktionsnedsättning. I Paanetojas rapport, som publicerades 2019, framkom det att arbetsverksamhet som ordnas på basen av omsorgslagen är otydlig gällande arbetets juridiska ställning. Praktiska lösningar har lett till att allt fler personer befinner sig i en verksamhet där det är svårt att uppfatta skillnaden mellan arbete och service.

Paanetoja lyfter upp att en del av det arbete som i dag utförs i form av (utlokaliserad) arbetsverksamhet kan uppfylla kriterier för ett arbetsförhållande. Det är förståeligt att de som ordnar arbetsfrämjande verksamhet efterlyser en större tydlighet i hur verksamheten ska ordnas och en del anser att den utlokaliserade arbetsverksamheten bör vara tidsbegränsad.

Paanetoja föreslår att arbetsverksamhet ska produceras i form av en underleverantörsmodell. Verksamheten i underleverantörsmodellen kan vara tjänster i form av till exempel städuppgifter eller utarbeten som erbjuds arbetsgivare. Arbetsgivare betalar för de tjänster gruppen utfört. Arbetsverksamhetens an-

ordnare stöder arbetet så att gruppen kan leverera tjänster för arbetsmarknaden.

I förslaget ska arbetsverksamheten alltså ha en tydligare målorientering mot arbete och sysselsättning och skiljas åt från dagverksamhet.

Det ska vara möjligt att använda

både omsorgens och arbets- och näringsbyråns tjänster och flexibelt övergå från arbetsverksamhet till anställning.

Att organisera arbetsverksamhet i form av underleverantörsmodell ökar, enligt Paanetoja, möjligheten till att verka på en vanlig arbetsplats för dem som nu inte har möjlighet till sysselsättning utanför en arbetscentral. Modellen ska dock inte minska på chanserna att få ett lönearbete - de som vill jobba på den öppna arbetsmarknaden ska erbjudas stöd.

Regionala utvecklingsprojekt

Social- och hälsovårdsministeriet har i höst beviljat 17 miljoner euro till 22 regionala projekt som ska stödja sysselsättningen av partiellt arbetsföra och personer med funktionsnedsättning. Projekten är en del av regeringens program för arbetsförmåga. Hur många av de projekten som kommer att direkt tangera personer med intellektuell funktionsnedsättning är i skrivande stund oklart, men underleverantörsmodellen och metoden Arbete med stöd ingår i flera.

Olika servicevägar behöver utvecklas, så att situationen för dem som i dag står utanför arbetsmarknaden eller har svårt att få ett arbete förbättras. Därför behöver arbetet med förnyelse av lagstiftningen fortsätta.

Text: Melanie Shametaj, projektledare för Steget vidare
Foto: Sofia Jernström

Samspelets mästare

Det första Sigfrid Törnqvist-priset går till Nalle Öhman, mannen som på ett banbrytande sätt utvecklat samspelet med personer med stora stödbehov och kommunikationssvårigheter. Nalle Öhman verkade som omsorgspräst 1990-2012.

- Åhå, man blir alldeles stum. Vilken ära!

Det är en mållös Nalle Öhman vi lyckas överraska i hans hem i Pargas. Vi har stämt träff för att göra en intervju om etik inom omsorgen, men dessutom är vi här för att överrätta det första Sigfrid Törnqvist-priset.

Det är främst via sitt värv som omsorgspräst som Nalle arbetat med personer med intellektuell funktionsnedsättning, men hans engagemang väcktes redan i slutet av 70-talet, då han gjorde sin själavårdspraktik inom Kårkulla. Som så många andra blev han djupt berörd av sitt möte med dessa unika individer, som ofta saknade ett talat språk.

Redan före Nalles tid som omsorgspräst hade det ordnats skriftskolor för målgruppen, men med Nalle vid rodret fick de en ny karaktär.

- Jag började i andra ändan. Jag fokuserade på dem med störst stödbehov. De som kallades "icke-bildbara".

Att det här var människor som inte tidigare uppmärksammats syntes i anhörigas tacksamhet över att någon tog sig an dem, utan att de behövt kräva det.

Samspel som bygger på det möjliga

De nya metoderna för samspel var resultatet av ett målmedvetet arbete.

- När jag träffade de här människorna ville jag hitta ett sätt att kommunicera med dem.

Nalle började aktivt stärka sin kompetens i att bemöta personer som saknar ett talat språk. Han utvecklade andakter som byggde på det som var möjligt: Sånger som man kan känna igen, mindre prat, mera stödtecken och beröring. Här ingick rituella element som att hålla varandra i handen och tända ljus. De "icke-bildbara" lärde sig snabbt hur andakten skulle gå till och resultatet var ett harmoniskt lugn.

FDUV:s verksamhetsledare Lisbeth Hemgård, som sett Nalle i arbete, säger att hon fascinerades just av lugnet. Många av dem som deltog kunde vara mycket oroliga, rentav rädda.

- Lugnet kommer automatiskt när man följer ett visst schema, säger Nalle anspråkslöst.

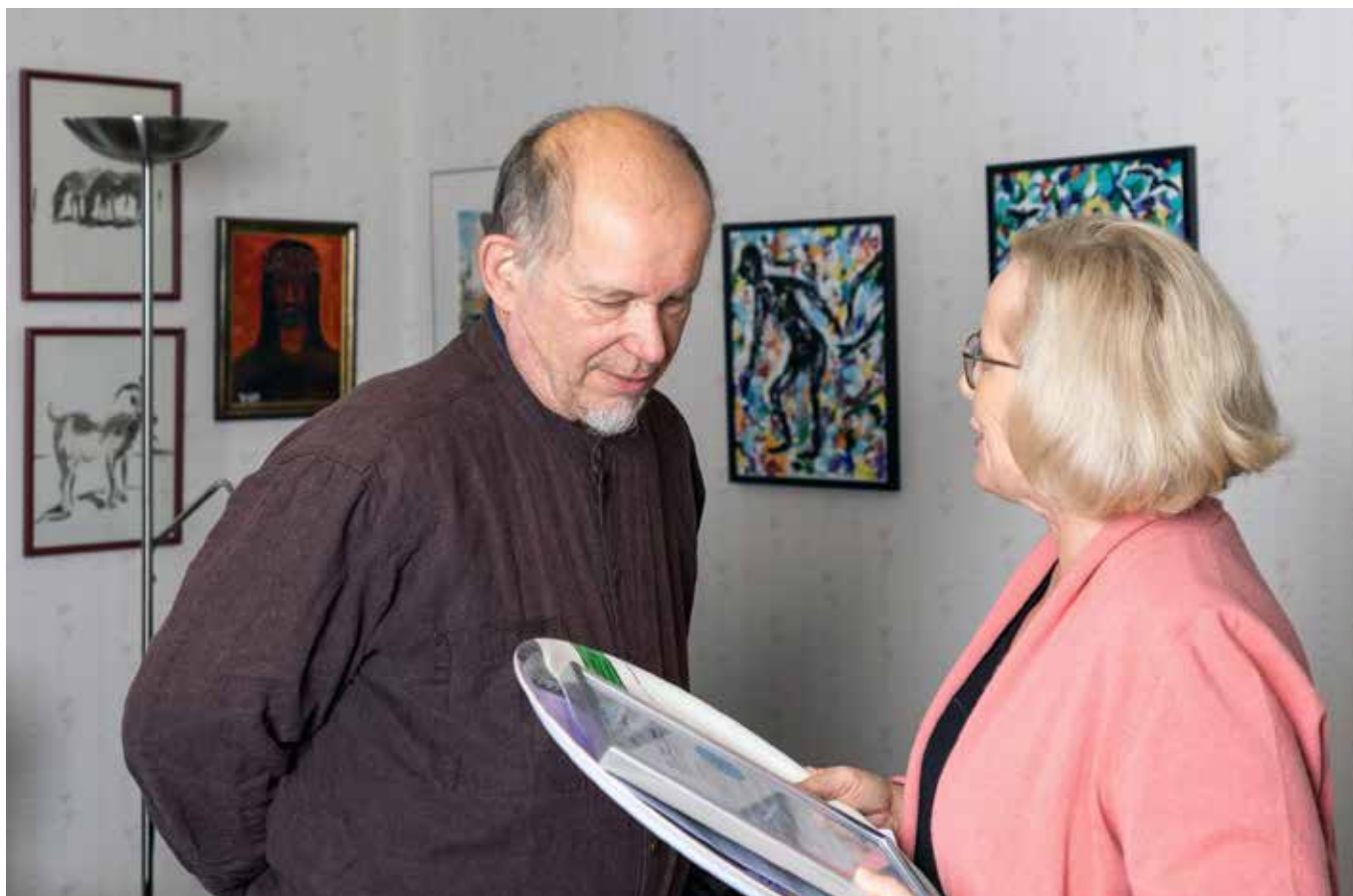
Ett viktigt element var det kontemplativa sättet att sjunga. I det ingår att endast sjunga enstaka bokstäver.

- De olika bokstäverna resonerar på olika ställen i kroppen, berättar Nalle och förevisar det hela genom att be oss sätta ena handen på huvudet och andra handen på hjärtat och sedan turvis "sjunga" bokstäverna a och m.

- Också de med grava funktionsnedsättningar började sjunga med under andakterna.

”

När jag träffade de här människorna ville jag hitta ett sätt att kommunicera med dem.

Lisbeth Hemgård överrättade Sigfrid Törnqvist-priset till Nalle Öhman.

Fascinationen för samspelet med målgruppen ledde till doktorsavhandlingen *Kropp, handling och ritual: hur förstå religion och personer med grava funktionshinder?* Nalle doktorerade i religionsetik 2008.

För att förstå hur banbrytande Nalles insatser var måste man betänka att utvecklingen faktiskt gått mycket framåt sedan dess, bland annat tack vare hans arbete.

Informerat samtycke

De senaste åren har det diskuterats mycket om sexuella trakasserier i samhället, och en metod där det ingår beröring av till synes försvarslösa individer kan upplevas kontroversiell. Problematiken är ändå inte ny för Nalle. Han har haft många etiska funderingar kring detta.

- Får man röra vid någon utan tillstånd?

Han betonar att mötet med de här människorna hela tiden handlar om ett samspel, att tyda de små signalerna för att avläsa var gränsen går.

Han märkte att många kunde ha svårt med beröringen i början. De var ovana med beröring som saknade ett syfte, men hade däremot mycket erfarenhet av det motsatta från bland annat påklädning, tvättning och medicinska ingrepp.

En kvinna var väldigt noga med att man inte skulle röra henne i ansiktet. Nalle gissar att man hållit hårt i henne hos tandläkaren. Men slutligen lät kvinnan honom även vidröra hennes kinder. Det var en terapeutisk process.

”

Fast det var helt vardagliga frågor så var de oerhört svåra.

Nalle Öhman brygger och bjuder på te gjort på växter från hans och frun Outis trädgård.

Etik är praktik

Etiska frågeställningar ur ett människorättsperspektiv är kärnan i Nalle Öhmans väsen. Lisbeth säger att hon fascinerats av hur Nalle alltid haft fokus på hur man får etiken och de mänskliga rättigheterna att fungera i praktiken.

- Det är det centrala, hur det fungerar i praktiken. Allt annat är ovidkommande, säger Nalle.

Men lätt är det inte. Det har han fått erfara inte minst under sin tid som ordförande för FDUV:s etiska råd.

- Det jag minns är hur fantastiskt svåra frågor som kom upp där. Fast det var helt vardagliga frågor så var de oerhört svåra.

När det väl gällde var det ofta individens självbestämmande som glömdes bort. Andras intressen, rädslor och åsikter körde över.

- Det finns inga enkla eller rätta svar, men förhoppningsvis kan man genom en process komma vidare. Man kan inte bestämma för någon annan och man ska inte ta något för givet. På något sätt måste man säkra att samtalet är i gång, för att hitta en fungerande lösning.

Det här gäller i enskilda fall, men även i samhället i stort. I en tid av tillspetsad samhällsdebatt med låsta positioner känns Nalles reflektioner uppfriskande omoderna.

I dag är Nalle pensionär och sysselsätter sig med sin och frun Outis trädgård, Tallbacka. Men att Nalles hjärta alltjämt klappar för den här målgruppen är uppenbart. Han hänvisar till filosofen Jean Vanier som menar att personer med intellektuell funktionsnedsättning är nödvändiga för samhället. För att samhället ska utvecklas måste vi känna till våra svagheter. Kruxet är att vi vill fly undan dem.

- Men de här människorna visar våra svagheter. Observera våra svagheter, inte deras.

Nalle är teolog och hänvisar ofta till det kristna budskapet. Hans arbetssätt återspeglar en sann humanistisk människosyn.

- Alla har ett egenvärde, oberoende av prestation.

Text: Matilda Hemnell

Foto: Jan-Christian Stenroos

Om Sigfrid Törnqvist-priset

Sigfrid Törnqvist-priset är instiftat av FDUV och ska gå till en person eller aktör som genom sitt bemötande eller på annat sätt gjort en betydande insats för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning i Finland. Priset delas ut vart tredje år i samband med förbundets kongress och har fått sitt namn efter Sigfrid Törnqvist, initiativtagare till Samariterstiftelsen som senare blev FDUV.

Allmänheten har fått nominera kandidater till priset. Sammanlagt inkom 33 förslag. En jury bestående av diskrimineringsombudsman **Kristina Stenman**, FDUV:s ordförande **Mikaela Björklund** och Steg för Stegs ordförande **Jonne Tallberg** har sedan valt en vinnare bland alla inkomna förslag.

Juryns motivering

Nalle Öhman har gjort en banbrytande insats för personer med intellektuell funktionsnedsättning genom att utveckla samspelet med personer som har stora stödbehov. Han har inte bara visat målgruppen största möjliga erkänsla och respekt, utan också förstått dess andliga behov. Han har lyft fram människor som sällan får uppmärksamhet på grund av sina kommunikationssvårigheter.

I sitt värv som omsorgspräst blev Nalle Öhman mycket populär i hela Svenskfinland, både bland personer med intellektuell funktionsnedsättning och bland deras anhöriga. Han lyckades skapa ett språk som också personer med grava funktionsnedsättningar kunde ta del av, bland annat genom beröring och sång.

Musiken har alltid varit en viktig del av Nalle Öhmans liv och musiken har också spelat en central roll i hans

arbete bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Via sång har han skapat gemensamma upplevelser och gett personer med intellektuell funktionsnedsättning möjlighet att stå i rampljuset.

Som ordförande för FDUV:s etiska råd lyfte Nalle Öhman konsekvent fram människorättsperspektivet. Han engagerade sig personligen i flera människors liv, tog tag i missförhållanden och lyckades också förändra många situation till det bättre.

Han ser människan som helhet och människan bakom funktionsnedsättningen. Därför är det också lätt för personer med funktionsnedsättning att närma sig honom.

Mikaela Björklund fortsätter som ordförande

Pedagogie doktor, Närpes stadsdirektör **Mikaela Björklund** fortsätter som ordförande för FDUV de kommande tre åren. Mikaela har varit ordförande för FDUV sedan 2018. Hon omvaldes av förbunds-kongressen den 24 oktober.

- Det med glädje och tacksamhet jag tar emot det fortsatta förtroendet. Jag ser fram emot att få fortsätta arbeta för ett samhälle som bejakar och beaktar mångfald tillsammans med alla engagerade förtroendevalda och anställda inom förbundet och dess föreningar, säger Mikaela.

Också viceordförandena **Beatrice Wahlström** och **Christel Granholm-Hagen** fortsätter på sina poster.

De övriga styrelsemedlemmarna är (personlig ersättare inom parentes):

- Eivor Hansén (Benita Haals)
- Kerstin Strengell (Ulrika Häggman)
- Marion Norrgård (Lars-Erik Björklund)
- Christina Mannfolk (Peter Lönnfors)
- Susan Enberg (Ove Smeds)
- Ann-Sofie Holmberg (Hans Henriksson)
- Åsa Krook (Leo Puhakka)
- Irja Bergholm (Eija Selenius)
- Joakim Smeds (John Pelkonen)

På grund av coronaepidemin ordnades kongressen i huvudsak på distans och inte på Åland som planerat. Förbunds-kongressen är FDUV:s högsta beslutande organ som sammankommer vart tredje år. Kongressen tog också ställning till bland annat förbundets strategi och ett politiskt program för åren 2021-2023. De finns att läsa på vår webbplats på adresserna fduv.fi/strategi och fduv.fi/politisktprogram.

Under förbunds-kongressen tillkännagavs även Sigfrid Törnqvist-prisets vinnare. Läs mera om vinnaren **Nalle Öhman** på s. 16.

Foto: Sofia Jernström

Temaveckan lyfter fram rätten till arbete

Temaveckan för personer med intellektuell funktionsnedsättning har i år fokus på arbete. Många personer med intellektuell funktionsnedsättning arbetar, men endast få får lön. Ibland är det ottydligt om det jobb som görs uppfyller kriterierna för anställning.

- När vi gör liknande arbetsuppgifter som andra på arbetsplatsen ska vi få lön. Vi får inte diskrimineras eller utnyttjas. Vi ska alltså bli behandlade lika bra som alla andra på samma arbetsplats, skriver Steg för Steg och Me Itse i ett uttalande. Läs uttalandet i sin helhet på sidan 27.

Temaveckan vill bland annat lyfta fram olika sätt som kan hjälpa personer med funktionsnedsättning att få arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Temaveckan ordnas årligen den 1 till den 7 december av FDUV, Steg för Steg, Kehitysvammaisten Tukiliitto och Me Itse. Under veckan uppmärksammas frågor om arbete främst på sociala medier. Dessutom ordnar projektet *Steget vidare - från arbetsverksamhet till arbete med lön* en digital infokväll om arbetsfrågor till anhöriga. Läs mera om programmet på sidan 22.

Arbete och lön för arbete!

Temaveckan för personer med intellektuell funktionsnedsättning
1-7.12.2020

Lätt svenska i medvind

Förra året började Svenska Yle sända nyheter på lätt svenska och i år premierades Nyheter på lätt svenska och redaktörerna **Anna Savonius**, **Ann-Lis Fredriksson**, **Camilla Kivivuori**, **Joakim Rundt** och **Axel Ridberg** av Svenska Yle för bästa audio-innehåll.

- En viktig del av Svenska Yles uppdrag är att också specialgrupper i samhället ska kunna följa med nyheter och det har de här talangfulla redaktörerna skapat förutsättningar för, skriver Svenska Yle i ett pressmeddelande.

FDUV:s LL-Center har fortbildat redaktörerna i lätt svenska och fungerat som stöd i synnerhet i början.

I höst har också FPA publicerat lättlästa webbsidor. På de nya sidorna beskriver FPA sina förmåner och tjänster på ett kort och tydligt sätt.

- De lättlästa webbsidorna på finska har tagits väl emot av våra kunder. Det har funnits ett tydligt behov av lättläst information. Den svenskspråkiga versionen har också varit efterfrågad och det gläder oss att vi nu kan betjäna även våra svenskspråkiga kunder på lätt språk, säger kommunikationsspecialist **Heli Sjöblom** på FPA.

FPA:s lättlästa sidor hittas på webbadressen kela.fi/web/lattlast.

I oktober kom dessutom beskedet att Svenska Litteratursällskapet i Finland beviljat projektmedel för forskning kring lätt svenska. Projektet *Lätt finlandssvenska - en språkform för minoriteter inom minoriteten* kommer att studera såväl skriven

Professor Camilla Lindholm ska leda det nya forskningsprojektet om lätt finlandssvenska. Foto: Jonne Renvall

och talad lätt finlandssvenska som finlandssvenskt teckenspråk. Projektet leds av **Camilla Lindholm**, professor i nordiska språk vid Tammerfors universitet. Camilla är också ordförande för referensgruppen för lättläst vid vårt LL-Center. Projektet beviljades 500 000 euro för tre år.

Det ökade intresset för lätt svenska hänger delvis ihop med EU:s webbtillgänglighetsdirektiv. Vårt LL-Center ordnade i november ett seminarium om lätt svenska i samarbete med referensgruppen för lättläst och statsrådets svenska språknämnd. Seminariet gick under namnet *Lätt språk är en fråga om tillgänglighet* och kan ses i efterhand på LL-Centers webbplats ll-center.fi.

Kurser och evenemang

23.11 OCH 14.12 KL. 18-19.30 DIGITALT

Nätcafé för anhöriga

Kom med och träffa andra föräldrar med barn med funktionsnedsättning och dela tankar kring vardagsbekymmer och glädjeämnen. Samtidigt informerar vi om vad som är på gång inom FDUV för familjer och hjälper er att få svar på frågor - stora som små - eller guidar er till dem som kan hjälpa.

Vi delar tips, oro, utmaningar, stunder av glädje i ”vi fixar det tillsammans”-anda. Alla funkisföräldrar är välkomna, oberoende av barnens ålder eller utmaningar.

Träffarna leds av våra familjekoordinatorer **Camilla Forsell** och **Henrika Mercadante**. Diskussionerna är konfidentiella och alla deltagare förbinder sig till att respektera det.

Den sista träffen före julpausen är den 14 december. Mera information och anmälan: henrika.mercadante@fduv.fi, 040 127 17 12.

Foto: iStock

26.11 KL. 16-18 DIGITALT

Webbinarium om tystnadsplikt

Vad betyder tystnadsplikt och sekretess? Vad får personalen säga och vad får personalen inte säga gällande vuxna och minderåriga barn med intellektuell funktionsnedsättning vid till exempel korttidsvårds- och boendeheter?

Varmt välkommen med på vårt webinarium där jurist **Johanna Lindholm** talar om tystnadsplikten ur ett juridiskt perspektiv. Webinariet riktar sig både till anhöriga och professionella.

Mera information och anmälan senast 23.11: fduv.fi/kalender, annette.tallberg@fduv.fi.

2.12 KL. 18-19 DIGITALT

Rätten till arbete – infokväll för anhöriga

Du som är anhörig till en person med intellektuell funktionsnedsättning, kom med på vår infokväll med temat arbete!

Detta år har temaveckan för personer med intellektuell funktionsnedsättning 1-7.12 fokus på rätten till arbete. Under veckan ordnar projektet Steget vidare en infokväll på distans för att belysa arbetsfrågor för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Kvällen riktas till dig som är anhörig och vill få mer information om hur lönearbete och arbetsverksamhet fungerar samt vad som är bra att känna till om funktionshinderservice.

Infokvällen leds av **Melanie Shametaj** och **Erika Backman** som arbetar inom projektet Steget vidare. Under kvällen får du ta del av aktuella arbetsmarknadsfrågor, höra om projektet och dess verksamhet samt dela med dig av dina egna erfarenheter.

Mera information och anmälan: fduv.fi/kalender, erika.backman@fduv.fi.

Foto: iStock

13.3 KL.10–15 I PARGAS

Redskap för glädje och ro i vardagen

Familjer med barn med funktionsnedsättning eller särskilda behov i åldern 0-13 år - det här är dagen för just för er! FDUV, Folkhälsan och DUV i Västra Åboland välkomnar hela familjen till en dag av gemenskap, glädje, ro och utbyte av erfarenheter. Dagen är avgiftsfri. Vi bjuder på morgonmål, lunch och eftermiddagskaffe/mellanmål.

Vi ordnar separat program för föräldrarna, för barnen med särskilda behov och för syskonen. Föräldrarnas program leds av **Petra Boman** och **Mira Öhman** under temat "Glädje i vardagen och här och nu" samt av **Nina Hongell-Ekholm** under temat "Ro, självmedkänsla och medveten närvaro". Barnen kan se framemot bland annat simning och pyssel.

Dagen skulle ursprungligen ordnas i november, men har skjutits upp på grund av coronaepidemin.

De första 10 anmälda familjerna ryms med. Mera information oc anmälan: fduv.fi/kalender, henrika.mercadante@fduv.fi, 040 127 17 12.

Foto: iStock

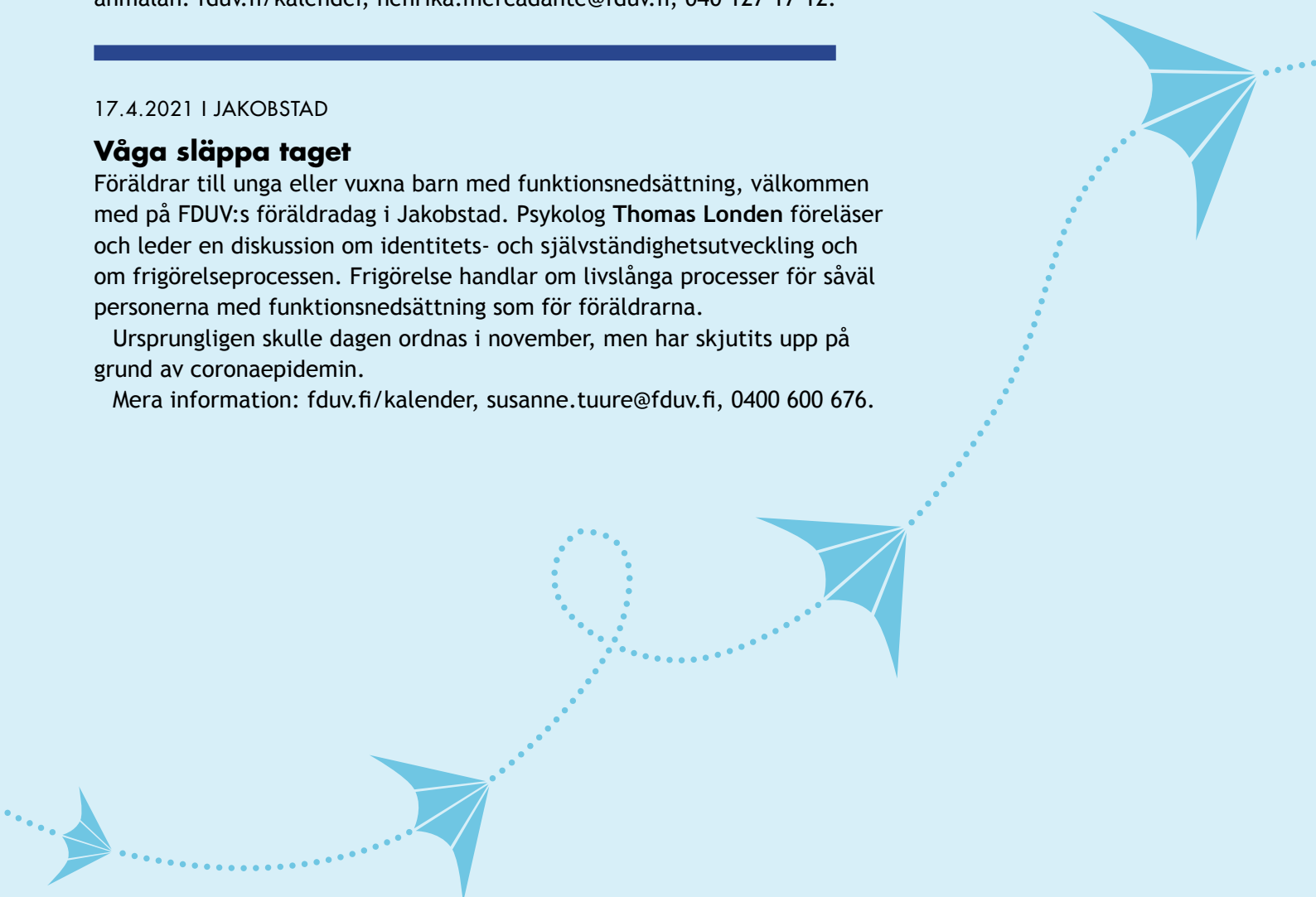
17.4.2021 I JAKOBSTAD

Våga släppa taget

Föräldrar till unga eller vuxna barn med funktionsnedsättning, välkommen med på FDUV:s föräldradag i Jakobstad. Psykolog **Thomas Londen** föreläser och leder en diskussion om identitets- och självständighetsutveckling och om frigörelseprocessen. Frigörelse handlar om livslånga processer för såväl personerna med funktionsnedsättning som för föräldrarna.

Ursprungligen skulle dagen ordnas i november, men har skjutits upp på grund av coronaepidemin.

Mera information: fduv.fi/kalender, susanne.tuure@fduv.fi, 0400 600 676.

Nya evenemang och uppdaterad information hittar du i vår webbkalender på fduv.fi/kalender. På webben informerar vi också om eventuella ändringar på grund av coronaviruset.

Här jobbar jag

Få personer med funktionsnedsättning har ett arbete med lön, men många gör uppgifter inom så kallad utlokaliserad arbetsverksamhet. Då får man inte lön, men man gör uppgifter på en vanlig arbetsplats.

Vi har talat med några personer och frågat om deras arbete.

Elin Tuomela jobbar i en butik

Elin Tuomela jobbar i en butik i Kimito. På jobbet radat hon varor i hyllor och tar bort pappförpackningar. Sedan för hon förpackningarna till en maskin som klämmer ihop dem.

- Jag brukar ordna och fixa så att det ser snyggare ut på hyllorna, berättar Elin.

Hon brukar få beröm för att hon radat varorna så snyggt, och det gör henne glad.

Elin jobbar från klockan 8 på morgonen till 11 på förmiddagen. Elin får inte lön för sitt arbete, men hon får en arbetsersättning som är 12 euro om dagen. Det betyder att jobbet är en del av arbetsverksamheten.

Med pengarna brukar hon köpa något åt sig själv.

- De får nog lite till godis och sådant, säger Elin.

Elin tycker jättemycket om att jobba i S-Market. Hon tycker om att få röra på sig och slippa sitta så mycket. Dessutom tycker hon om att träffa människor.

- Jag ser ganska mycket bekanta som kommer och handlar, säger Elin.

Det bästa med jobbet är ändå att prata med arbetskamraterna.

Elin klarar av arbetsuppgifterna själv.

- Jag gör i min egen takt

så att jag inte behöver stressa. Ingen behöver säga till mig att nu ska du göra det här eller det där.

Elin hoppas få jobba på S-Market ännu länge.

- Dom behöver mig där.

Jag har fått så mycket beröm så jag vill inte sluta jobba där, säger Elin. Efter arbetsdagen längtar hon efter att få fara tillbaka till jobbet.

Men om Elin riktigt får drömma skulle hon gärna jobba med musik.

- Mitt drömjobb är att skriva låtar och sjunga för andra, säger Elin.

Elin Tuomela jobbar i en butik med att rada varor. Foto: Privat

Jan Ekström jobbar på ett café

Jan Ekström jobbar på ett café i Helsingfors. På jobbet har han många uppgifter, bland annat diskar han kärl. Han tycker lika mycket om alla arbetsuppgifter.

Jobbet är en del av arbetsverksamheten. Det betyder att Jan inte får lön, utan en arbetsersättning. Med pengarna brukar han köpa bland annat bröd och juice.

Enligt Jan är det bästa med jobbet att få träffa nya människor. Om han någon gång ska byta jobb, hoppas han att han också i det nya jobbet får träffa människor.

Jan sköter om disken på sitt jobb. Foto: Nina Normann

Catharina Stude jobbar i en restaurang

Catharina Stude jobbar på en lunchrestaurang i Esbo. Hon jobbar tre dagar i veckan klockan 9 till 14. På jobbet gör hon bland annat olika sallader och serverar mat åt kunder.

Catharina trivs bra på jobbet för hon tycker om att laga mat. Hon gör ofta mat också hemma. - När mamma och pappa är borta brukar jag göra mat till mig och min lillasyster, berättar Catharina.

Först jobbade Catharina på i restaurangen som utlokaliserad arbetsverksamhet. Då fick hon arbetsersättning. Men nu är hon anställd och får lön. Hon får också hjälp av en arbetstränare.

Med sin lön brukar Catharina köpa bland annat något till familjens fredagsmys eller något till sina syskon. - Till exempel när de fyller år brukar jag köpa något trevligt till dem, säger Catharina.

Catharina klarar bra av jobbet också då de har mycket kunder på restaurangen. - Man ska hålla sig lugn, koncentrera sig och inte stressa. Då går det bra, säger Catharina.

Catharina har inte funderat på att byta jobb. Hon säger att hon nu får göra det hon älskar. - Det bästa med jobbet är att få jobba med arbetskamrater och göra kunder på gott humör, säger Catharina.

Catharina trivs med jobbet på en lunchrestaurang. Foto: Sofia Jernström

Intervjuer och text: Nina Normann och Matilda Hemnell

Lättläst fakta om arbetsverksamhet och arbete

Om du har en funktionsnedsättning kan du delta i arbetsverksamhet, eller utlokaliserad arbetsverksamhet på en vanlig arbetsplats. Du kan också ha ett arbete med lön.

Det är inte alltid lätt att veta skillnaden på arbetsverksamhet och arbete, eller skillnaden på ersättning och lön. I den här texten förklarar vi skillnaderna.

Vad är arbetsverksamhet?

Om du deltar i arbetsverksamhet gör du uppgifter på ett arbetscenter. Du kan till exempel sticka, bygga möbler eller göra olika underleverantörsjobb som att packa saker i lådor eller påsar.

På arbetscentret finns personal som kan hjälpa dig med uppgifterna. Du gör uppgifterna ensam eller i grupp. Du får en arbetsersättning som är mellan 0-12 euro per dag. Arbetsverksamheten ordnas av kommunen eller till exempel av Kårkulla.

Vad är utlokaliserad arbetsverksamhet?

Om du är inom utlokaliserad arbetsverksamhet deltar du i arbetsverksamhet, men gör uppgifterna på en vanlig arbetsplats. På det sättet får du öva på att ha ett arbete.

Du har en person som kan stödja dig på arbetsplatsen.

Hen kallas arbetstränare, arbetslivstränare eller jobbcoach. Du och arbetstränaren kan till exempel öva hur du tar dig till jobbet och göra upp ett arbetsschema.

Du är inte anställd av arbetsplatsen. Därför får du inte lön utan en arbetsersättning som är mellan 0-12 euro per dag. Arbetsersättningen betalas av kommunen eller till exempel av Kårkulla.

Vad är arbete med lön?

Om du har ett arbete med lön är du anställd på en arbetsplats. Du gör vanliga arbetsuppgifter. Om du vill och kan jobba på en vanlig arbetsplats kan du få hjälp av en arbetstränare. Det kallas arbete med stöd.

Arbetstränaren kan hjälpa dig att söka jobb och ni kan till exempel öva hur du tar dig till jobbet.

Som anställd får du lön för ditt arbete. Du har ett arbetsavtal där det står hur mycket du ska jobba och hur mycket lön du ska få. Lönen betalas av arbetsplatsen. Som anställd får du också till exempel betald semester.

Visste du att?

Du kan både delta i arbetsverksamhet och ha ett arbete med lön. Du kan till exempel vara tre dagar på en arbetscentral och två dagar på ett arbete med lön.

Om du har sjukpension kan du tjäna över 800 euro per månad och ändå behålla din pension.

Text: Erika Backman

Foto: iStock

Arbete och lön för arbete!

Temaveckan för personer med intellektuell funktionsnedsättning firas varje år den 1 till den 7 december. I år är temat för veckan arbete. Föreningen Steg för Steg är orolig över att så få personer med funktionsnedsättning har ett arbete med lön. De skriver om det i ett uttalande inför temaveckan.

Steg för Stegs uttalande

Varför får vi inte riktiga jobb?
Varför får vi inte lön för vårt arbete?

Vi känner till många orsaker som hindrar oss från att få arbete med lön. En del hinder finns hos oss själva, en del finns i samhället eller hos arbetsgivaren.

Många unga med funktionsnedsättning studerar i yrkesskolor. Vi behöver flera platser för arbetspraktik och sommarjobb. Läroavtal med stöd kunde också vara ett bra sätt att komma in på arbetsmarknaden.

När vi som har en funktionsnedsättning blir färdiga med våra studier får vi sällan jobb. Alltför ofta styrs vi direkt till en arbetscentral där vi inte får arbeta med det som vi har utbildat oss till. Vi ska alla ha rätt till stöd av en arbetstränare som kan hjälpa oss att hitta ett riktigt jobb.

Många av oss känner dåligt till hur stort stöd vi kan få för att hitta ett arbete med lön och hur vi ska göra för att få rätt stöd. Vi behöver mer information som är lätt att förstå. Arbetskraftsbyråerna behöver också fler anställda som känner till våra stödbehov och som vet hur de kan hjälpa oss.

Arbetsgivarna behöver också mera information om oss, av oss.

Om de får veta mera om oss, vet de också bättre vad vi kan. Arbetsgivarna behöver också få veta om det stöd som de kan få om de ger jobb till någon som har en funktionsnedsättning.

Alla kan inte jobba heltid, men många av oss kan jobba deltid. Därför borde det bli lättare att både jobba och få pension. I dag finns det en gräns för hur mycket man kan få i lön utan att förlora sin pension. Den gränsen borde ändras så att det alltid lönar sig att ta emot ett jobb.

Många av oss som är medlemmar i Steg för Steg deltar i utlokaliserad arbetsverksamhet. Då jobbar man på en vanlig arbetsplats utan att få lön och till exempel semester. Vi kräver att det ska finnas klara regler för utlokaliserad arbetsverksamhet. När vi gör liknande arbetsuppgifter som andra på arbetsplatsen ska vi få lön. Vi får inte diskrimineras eller utnyttjas. Vi ska alltså bli behandlade lika bra som alla andra på samma arbetsplats.

Bästa arbetsgivare och Finlands regering,

Vi vill inte vara till belastning, utan vi vill bygga Finland tillsammans med andra. Vi vill arbeta enligt vår förmåga. Finland behöver mer arbetskraft. Vi vill vara med.

Mikaela Björklund fortsätter som FDUV:s ordförande

Foto: Sofia Jernström

Mikaela Björklund fortsätter som ordförande för FDUV de kommande tre åren.

Mikaela har varit ordförande för FDUV sedan 2018.

Hon omvaldes som ordförande av förbunds kongressen den 24 oktober.

Förbunds kongressen är ett stort möte som FDUV ordnar vart tredje år.

På kongressen deltar representanter för DUV-föreningarna och Steg för Steg.

Kongressen väljer FDUV:s styrelse och bestämmer om vad FDUV ska göra de kommande tre åren.

Egentligen skulle årets kongress vara på Åland, men på grund av coronaviruset ordnades kongressen främst över nätet.

Nalle Öhman får pris av FDUV

Det första Sigfrid Törnqvist-priset går till **Nalle Öhman**.

Nalle Öhman får priset

för att han har gjort mycket för personer med intellektuell funktionsnedsättning, också för dem som behöver mycket stöd och som inte kan tala.

Nalle Öhman var omsorgspräst åren 1990-2012.

- Ett stort tack för det här priset. Jag är både rörd och glad över det, säger Nalle Öhman.

FDUV berättade på sin kongress i oktober att det är Nalle Öhman som får priset.

Vem som helst kunde föreslå

vem som borde få priset.

Sammanlagt kom det in 33 förslag.

Priset heter Sigfrid Törnqvist-priset,

efter en man som grundade FDUV.

Priset ska gå till en person eller organisation

som har gjort bra saker

för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Priset ska delas ut igen om tre år.

Foto: Jan-Christian Stenroos

STEG FÖR STEG • STEGFÖRSTEG.FI

Nytt från Steg för Steg

Under våren och sommaren ordnade Steg för Steg nätcafé på nätet. Men nu har vi börjat träffas på riktigt igen. Vi har haft träffar på olika orter i Svenskfinland. Dessutom har vi startat en helt ny grupp i Åbo. Den nya gruppen heter Auragänget.

Steg för Stegs nya grupp i Åbo, Auragänget, hade möte i Kuppis bowlinghall. Från vänster: Mathias Kotilainen, Björn Nylund, Benny Talling, Tero Määttä, Branko Lampi, Carolina Lillgäls, Maria Lindqvist och Tom Tamminen.

Temaveckan

Den 1-7 december ordnas temaveckan för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Årets temavecka handlar om rätten till arbete med lön. Vi vill att alla som vill och kan jobba ska ha rätt till arbete med lön.

Inför temaveckan har Steg för Steg och vår systerförening Me Itse gjort ett uttalande. Du kan läsa uttalandet på sidan 27. Vi kommer också att publicera en video och annat kampanjmaterial på sociala medier.

Bild: Papunet

Diskussionsträffar om arbete

Tema för våra lokala grupper under hösten är också arbete.

Vi ordnar diskussionsträffar om arbete på olika orter i Svenskfinland:

- Den 19 november i Borgå
- Den 1 december i Ekenäs
- Den 1 december i Närpes
- Den 2 december i Pargas (medlemmar från vår grupp i Åbo är också välkomna)
- Den 2 december i Jakobstad
- Den 3 december i Korsholm

Diskussionsträffarna ordnas med FDUV:s projekt Steget vidare.

Du kan läsa mer om när och var diskussionsträffarna ordnas i kalendern på vår webbplats www.stegforsteg.fi. Där finns också information om andra evenemang som vi ordnar under hösten.

DUV I MELLERSTA NYLAND • MELLERSTANYLAND.DUV.FI

Hälsningar från Mellersta Nyland

DUV i Mellersta Nyland har nya klubb- och kontorsutrymmen! Det har en längre tid funnits tankar om nya gemensamma klubb- och kontorsutrymmen och nu ska klubblokalen Tian och kontoret på Vegahuset flytta. Från och med 1.12.2020 kommer föreningens klubb- och kontorsutrymmen att finnas på Parisgränden 2 A 3 i Arabiastranden. Lokalen är ca 150 m², tillgänglig, ljus och fin med en stor balkong och ligger nära naturen och havet.

Just nu pågår arbetet med att planera lokalen och inredningen, och vi behöver er hjälp. Vad tycker du vår nya klubblokal ska heta? Kom med dina förslag och tävla om att vinna biobiljetter!

Tians namn kom också till genom en namntävling bland medlemmarna. Desirée Grotenfelts förslag vann, namnet Tian syftar till att lokalens adress är Tavastvägen 10.

Vi kommer att lägga upp bilder och info på vår webbsida var man kan följa med hur flytten och inredningen av den nya lokalen går. Gå ofta in och kolla på vår webbsida: mellerstanyland.duv.fi

Det nya klubb- och kontorsutrymmet ligger nära Arabias köpcenter och har väldigt nära till naturen och havet.

DUV I VÄSTNYLAND • VN.DUV.FI

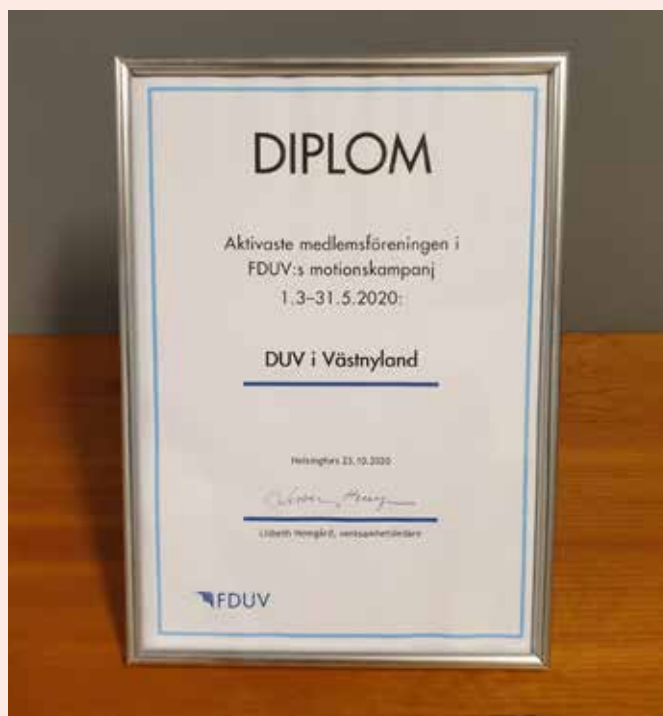
Hälsningar från Västnyland

Någonting att verkligen glädjas åt i dessa dystra tider är att DUV i Västnyland hade de aktivaste medlemmarna i den motionskampanj FDUV utlyste för våren 2020! Vi fortsätter motionera också på klubbkvällarna nu då pandemin sätter käppar i hjulet för traditionella inomhusaktiviteter.

Våra träffar har i huvudsak koncentrerats till boendena, där också sångkvällar ordnats utomhus. Musikgruppen Trixstar, sånggruppen Showstar och Teater Magnitude fortsätter sina övningar i minigrupper. Kioskbilen fortsätter rulla på och nu pågår funderingar om hur julförsäljning kunde utvecklas.

Någonting annat som också sysselsätter oss är idékläckandet och planeringar inför år 2021, då vår förening fyller 50 år!

Dessutom har det hörts tisslande och tasslande om julens antågande...

DUV i Västnyland hade de aktivaste medlemmarna i FDUV:s motionskampanj våren 2020.

DUV PÅ ÅLAND • DUV.AX

Storsatsning under funktionshinderveckan

DUV på Åland uppmärksammar funktionshinderveckan med bland annat en konstutställning. Under året har DUV:s duktiga akvarellkonstnärer träffats och målat tillsammans med konstläraren **Ulrica Lindström**. Nu vill vi dela med oss av vår konst till ALLA.

Utställningen är öppen 30 november till 4 december kl. 10-14. KST:s dagliga verksamheter finns på plats och säljer sina julhantverk.

Utställningen finns i en lokal som DUV fått låna av Eriksson Capital Ab till förmån för föreningens verksamhet. Adressen är Torggatan 10.

Det blir också en del kvällsprogram i lokalen:

- **Vernissage** måndagen den 30 november kl. 18-20. Anmäl dig senast den 25 november.
- **Öppet hus** tisdagen den 1 december kl. 18-20. Det blir en kväll där du får möjlighet att njuta av akvarellgruppens konst eller bara sitta ner och umgås tillsammans med föreningens medlemmar.
- **Prova på att måla med akvarellfärger** onsdagen den 2 december kl. 18-20. Det här är för dig som är nyfiken på att måla med akvarellfärger. Ulrica Lindström finns på plats och hjälper oss komma igång. Träffen passar för alla unga och äldre. Anmäl dig senast den 25 november.
- **Julsånger med Lasse Fredrikson** på internationella funktionshinderdagen torsdagen den 3 december kl. 18-20. För er som inte har möjlighet att komma till evenemanget så finns möjlighet att vara med och sjunga hemifrån. DUV kommer att direktsända allsången via föreningens webbplats. Anmäl dig senast den 26 november.

Familjegymna

Som avslutning på den internationella funktionshinderveckan bjuder DUV på ett prov på tillfälle med familjegymnastik för er som har barn under och i skolåldern.

Vi gympar tillsammans med **Moa och Nettan Toivonen** - en enkel familjegymna där alla deltar utifrån sina egna resurser och förmågor.

Familjegymnan ordnas söndagen den 6 december kl. 15-16 i Valbohallen, Skolvägen 3 i Söderby, Lemland. Anmäl er senast den 26 november. Om intresset är stort finns planer på att starta upp en familjegymna.

Anmälningar per telefon till 018 527 371 / 018 527 372 eller per e-post till susan.enberg@duv.ax.

Under funktionshinderveckan kan allmänheten ta del av akvarellmålarnas konst.

Beställ våra nyhetsbrev

Håll dig uppdaterad om vad som händer inom FDUV och funktionshinderområdet. Få bland annat information om kommande kurser och evenemang – direkt till din e-post!

Även Lärum och LL-Centern har nya elektroniska nyhetsbrev. Alla nyhetsbrev kan beställas via vår webbplats.

Prenumerera på nyhetsbreven på
fduv.fi/nyhetsbrev